

Sygn. akt V CSK 317/16

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z wniosku A. K.

przy uczestnictwie T. Spółki Akcyjnej w K.

o ustanowienie służebności przesyłu,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 lutego 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 26 stycznia 2016 r., sygn. akt II Ca (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

A. K. w dniu 23 grudnia 2014 r. wniosła o ustanowienie na rzecz T. SA z siedzibą w K. za wynagrodzeniem w kwocie 210.491 zł służebności przesyłu, obciążającej jej nieruchomości położoną w B. przy ul. K.

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 1 czerwca 2015 r. oddalił wniosek; uznał za zasadny zarzut uczestnika, że nabył on już przez zasiedzenie służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającą nieruchomość wnioskodawczynie. Apelację wnioskodawczynie od tego postanowienia Sąd Okręgowy oddalił postanowieniem z dnia 26 stycznia 2016 r.

Z ustaleń stanowiących podstawę postanowienia Sądu Okręgowego wynika, że wnioskodawczyni nabyła nieruchomości przy ul. K. na podstawie umowy darowizny z dnia 30 grudnia 2004 r. Przechodząca przez tę nieruchomość linia energetyczna, której dotyczy wniosek, została odebrana przez poprzednika prawnego uczestnika w dniu 20 lipca 1974 r., a 16 września 1974 r. nastąpiło usunięcie usterek tej linii stwierdzonych przy odbiorze. W ocenie Sądu Okręgowego, poprzednik prawny uczestnika uzyskał w złej wierze posiadanie nieruchomości przy ul. K. w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu, dlatego do zasiedzenia, na które powołał się uczestnik, był wymagany upływ terminu trzydziestoletniego. Termin ten zdaniem Sądu Okręgowego upłynął - jeżeli nie z końcem 20 lipca 2004 r., jak przyjął Sąd Rejonowy (licząc od 20 lipca 1974 r.) - to z końcem 16 września 2004 r. (licząc od 16 września 1974 r.). W każdym razie stało się to na dłużu przed złożeniem przez A. K. wniosku wszczynającego niniejszą sprawę, co uzasadniało uwzględnienie podniesionego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia i w konsekwencji oddalenie wnioski A. K.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła: naruszenie art. 228 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 oraz art. 382 k.p.c. - przez to, że Sąd Okręgowy dopiero w uzasadnieniu postanowienia wskazał, iż następstwo prawne po stronie uczestnika znane jest mu z urzędu; naruszenie art. 244 § 1 w związku z art. 308 § 1 k.p.c. - przez bezpodstawne uznanie za dowody niepoświadczonych kserokopii za zgodność z oryginałem; naruszenie art. 217 § 2 w związku z art. 207 § 6, art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. - przez zaliczenie w poczet materiału dowodowego spóźnionych twierdzeń i dowodów uczestnika oraz pism osoby niemającej prawa do zajmowania stanowiska w sprawie; naruszenie art. 610 § 1 k.p.c. w związku z art. 670, 677 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 6 k.c. - wskutek niezbadania i nieoznaczenia w sposób odpowiadający tym przepisom zakresu zasiedzenia służebności przez uczestnika; naruszenie art. 386 § 1 w związku z art. 13 § 2 - przez niezastosowanie; naruszenie art. 176 § 1 k.c. - przez zastosowanie mimo niewykazania ciągłości posiadania; naruszenie art. 292 w związku z art. 305¹ - 305⁴, art. 176 § 1 i art. 172 § 2 k.c. - przez błędną wykładnię i bezpodstawne zastosowanie; naruszenie art. 292 w związku z art. 305¹-305⁴, art. 172 § 1 i 2

oraz art. 3 k.c. - przez akceptację możliwości zasiedzenia przed dniem 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Według utrwalonego orzecznictwa, w okresie poprzedzającym wejście w życie art. 305¹ - 305⁴ k.c., tj. przed 3 sierpnia 2008 r., mogło dojść do nabycia przez zasiedzenie na podstawie stosowanego w drodze analogii art. 172 w związku z art. 292 k.c. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2016 r., I CSK 633/15, i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2016 r., III CZP 86/16, oraz liczne orzeczenia, do których odsyłają to postanowienie i ta uchwała). Skarga kasacyjna nie zawiera argumentów, które mogłyby uzasadniać odejście od utrwalonej linii orzecznictwa, dlatego zarzut naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 292 w związku z art. 305¹-305⁴, art. 172 § 1 i 2 oraz art. 3 k.c. przez akceptację możliwości zasiedzenia przed dniem 3 sierpnia 2008 r. służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu okazał się chybiony.

Tak samo należało ocenić zarzut nieprawidłowego, naruszającego art. 228 § 2 w związku z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 oraz art. 382 k.p.c. powołania się przez Sąd Okręgowy na znane mu urzędowo fakty, dotyczące następstwa prawnego uczestnika w stosunku do przedsiębiorców przesyłowych wcześniej obsługujących sieć elektryczną na nieruchomości wnioskodawczynie. Stan faktyczny sprawy jest typowym stanem występującym w wielu sprawach. Zasadniczymi elementami są tu: posadowienie urządzeń przesyłowych w latach siedemdziesiątych na cudzej nieruchomości przez jednostkę państwową, bez tytułu prawnego do tej nieruchomości i wielokrotne przekształcenia podmiotowe po stronie eksploatującej te urządzenia w okresie po 1989 r. (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2016 r., II CSK 512/15). Ze względu na rozległe obszary funkcjonowania przedsiębiorstw przesyłowych, w licznych sprawach, takich jak niniejsza, po stronie eksploatującej urządzenia przesyłowe występują te same podmioty. Zrozumiałe jest więc i naturalne powoływanie się w takich sprawach przez sąd na to, że następstwo prawne poszczególnych przedsiębiorców przesyłowych jest mu znane z urzędu. Dokonane w tym względzie ustalenie na podstawie wiedzy zaczerpniętej

z materiałów wielu innych postępowań wydaje się wyjątkowo pewne. W niniejszej sprawie przyjęte następstwo prawne uczestnika względem jednostki, do której przedsiębiorstwa weszły urządzenia posadowione na nieruchomości wnioskodawczyni, nie budziło w istocie w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wątpliwości, o czym najlepiej świadczy to, że sama wnioskodawczyni odwoływała się do tego następstwa (do danych zawartych w wydruku z KRS). Na następstwo prawne uczestnika wskazywały też kserokopie dokumentów, wprowadzone niepoświadczony za zgodność z oryginałem, ale niezakwestionowane przez wnioskodawczynię. W tych okolicznościach, jeżeli się nawet przyjmie, że powołanie w uzasadnieniu orzeczenia znanych sądowi z urzędu okoliczności, które nie były przedmiotem rozprawy, narusza art. 228 § 2 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1974 r., II CR 1/74, i 17 marca 2010 r., III SK 41/09), to nie można uznać, aby takie uchybienie zarzucane Sądowi Okręgowemu mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zgodnie zaś z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., tylko uchybienie spełniające wymienione wymaganie może stanowić podstawę kasacyjną.

W związku z nawiązaniem także w skardze kasacyjnej, w kontekście rozpatrywanego powołania się przez Sąd Okręgowy na urzędowo znane mu fakty, do regulacji odnoszącej się do faktów powszechnie znanych (art. 228 § 1 k.p.c.), można się zgodzić wprowadzić ze skarżącą, że sądowi nie wolno uznać danego faktu za powszechnie znany, jeżeli choćby część materiału dowodowego zebranego w sprawie przeczy temu faktowi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1977 r., IV CR 150/77), jednakże w sprawie taka sytuacja nie wystąpiła. Skarżąca nie wskazała, aby w sprawie znajdował się materiał przeczący uznanemu przez Sąd Okręgowy następstwu prawnemu uczestnika; przeciwnie - jak wspomniano - skarżąca wcześniej sama odwoływała się do dokumentu wskazującego na następstwo prawne uczestnika.

Nie mógł odnieść zamierzonego skutku również zarzut naruszenie art. 244 § 1 w związku z art. 308 § 1 k.p.c. przez bezpodstawne uznanie za dowody niepoświadczonych kserokopii za zgodność z oryginałem. Skarżąca w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w piśmie z dnia 11 lutego 2015 r. wytknęła niepoświadczenie za zgodność z oryginałem tylko: kserokopii decyzji

Urzędu Powiatowego w B. z dnia 14 czerwca 1974 r.; kserokopii programu włączenia do sieci linii 110 kV z dnia 15 lipca 1974 r.; kserokopii operatu szacunkowego; kserokopii protokołu końcowego odbioru linii z dnia 20 lipca 1974 r. W odpowiedzi na pismo z 11 lutego 2015 r. uczestnik w piśmie z 14 maja 2015 r. przedstawił uwierzytelnione kopie: decyzji Urzędu Powiatowego w B. z dnia 14 czerwca 1974 r.; programu włączenia do sieci linii 110 kV; operatu szacunkowego; wyciągu z mapy ewidencyjnej; protokołu z dnia 16 września 1974 r. (wobec nieposiadania oryginału protokołu z dnia 20.07.1974 r.). Z porównania zarzutów podniesionych przez wnioskodawczynię w piśmie z dnia 11 lutego 2015 r. z dokumentami załączonymi przez uczestnika do pisma z dnia z 14 maja 2015 r. wynika więc, że podstawą rozstrzygnięcia w sprawie o faktach kwestionowanych przez wnioskodawczynię w piśmie z 11 lutego 2015 r. były poświadczone kserokopie, czyli dokumenty w rozumieniu właściwych przepisów postępowania (zob. w związku z tym np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2007 r., II CSK 401/06, i 29 kwietnia 2009 r., II CSK 337/08).

W piśmie z dnia 11 lutego 2015 r. wnioskodawczyni natomiast nie podniosła braku poświadczenia kopi dokumentów dotyczących następstwa prawnego uczestnika. W konsekwencji Sąd mógł je objąć podstawą ustalenia stanu faktycznego sprawy. W orzecznictwie przyjmuje się, że kserokopie, choć nie są dokumentami w rozumieniu właściwych przepisów, to jednak uprawdopodobniają istnienie oryginalnych dokumentów. Jeżeli okoliczności wskazane w kserokopiach nie są kwestionowane przez przeciwnika, powinny zostać uznane przez sąd za dowiedzione jako przyznane lub niezaprzeczone (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2016 r., IV CSK 669/15, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2016 r., II CSK 330/15).

Naruszenia art. 217 § 2 w związku z art. 207 § 6, art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. skarżąca upatruje w zaliczeniu w poczet materiału dowodowego uwierzytelnionych kopi załączonych do pisma uczestnika z dnia 14 maja 2015 r. oraz w zaliczeniu w poczet tego materiału pisma dotyczącego szerokości pasa służebności, podpisanego przez pracownika uczestnika M. Ł. Jak wynika z wcześniejszych wyjaśnień, pismo uczestnika z dnia 14 maja 2015 r. stanowiło

reakcję na twierdzenia wnioskodawczynie zawarte w piśmie z dnia 14 lutego 2015 r. i nie zawierało nowych twierdzeń, a jedynie uzupełniało materiał dowodowy o załączone do niego uwierzytelnione kopie kilku dokumentów. Jako adekwatna, a przy tym niewywołująca zwłoki w postępowaniu reakcja uczestnika na czynność podjętą przez wnioskodawczynię, pismo z dnia 14 maja 2015 r. i złożenie załączonych do niego uwierzytelnionych kopii dokumentów nie mogło być uznane za spóźnione w rozumieniu art. 207 § 6 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2013 r., I CSK 377/12). Z kolei zarzut dotyczący pisma M. Ł. jest z tego już tylko powodu całkowicie bezzasadny, że nie stanowił podstawy żadnych ustaleń faktycznych w sprawie.

Nabycie przez zasiedzenie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu było badane na zarzut uczestnika jako przesłanka orzeczenia co do istoty sprawy wszczętej przez wnioskodawczynię. Uwzględnienie przez sąd zasiedzenia w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu na zarzut uczestnika różni się znacznie pod względem procesowym od uwzględnienia przez sąd wniosku o stwierdzenie zasiedzenia. Nie przybiera, inaczej niż uwzględnienie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia, postaci orzeczenia, lecz znajduje wyraz jedynie w uzasadnieniu orzeczenia co do istoty sprawy. Oznaczając wystąpienie negatywnej przesłanki uwzględnienia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, przesądza oddalenie tego wniosku. Ma przy tym znaczenie tylko w sprawie wywołanej tym wnioskiem. Nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej. Jeżeli osoba, której zarzut zasiedzenia, został uwzględniony, chce uzyskać tytuł zasiedzenia skuteczny *erga omnes*, musi wsząć postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia. Ograniczenie skutku uwzględnienia zarzutu zasiedzenia do sprawy, w której zarzut ten został podniesiony, powoduje, że rozpoznanie tego zarzutu nie jest uzależnione od spełnienia wymagań dotyczących kręgu uczestników postępowania o stwierdzenie zasiedzenia, ani innych wymagań odnoszących się do tego postępowania, uzasadnionych skutecznością *erga omnes* postanowienia o stwierdzeniu zasiedzenia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2016 r., II CSK 330/15). Tym samym twierdzenie skarżącej o konieczności stosowania przy

rozpoznawaniu zarzutu zasiedzenia art. 610 § 1 k.p.c. w związku z art. 670, 677 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. jest całkowicie chybione.

Co do zakresu służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, której nabycie przez zasiedzenie uwzględnia się na zarzut, to wyznacza go - rzecz jasna (wynika to z istoty zasiedzenia) - zakres, i tylko zakres, posiadania nieruchomości w sposób odpowiadający służebności przesyłu. Sąd musi więc stwierdzić trwające przez odpowiednio długi czas takie posiadanie nieruchomości w określonych granicach i dać swym ustaleniom w tym względzie wyraz w uzasadnieniu orzeczenia oddalającego wniosek o ustanowienie służebności przesyłu. Nie jest dopuszczalne wyznaczanie „pasa służebnego” wychodzącego poza granice posiadania służebności wskutek uwzględnienia - jak tego chce skarżąca - innych czynników. Warto przy tej okazji przypomnieć, że przez zasiedzenie można nabyć tylko służebność czynną (zob. w związku z tym postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2016 r., V CSK 531/15). Trudno też ukryć zdziwienie, że wnioskodawczyni chce dalej idącego ograniczenia jej własności nieruchomości niż uczestnik.

Bezzasadność zarzutu podważającego wykazanie następstwa prawnego uczestnika w stosunku do przedsiębiorców wcześniej obsługujących sieć elektryczną przesądziła także bezzasadność zarzutu naruszenia art. 176 § 1 k.c., skarżąca bowiem dopatrywała się naruszenia tego przepisu w jego zastosowaniu, mimo niewykazania, z powodu braku następstwa prawnego uczestnika, ciągłości posiadania uczestnika i przedsiębiorców wcześniej obsługujących sieć elektryczną.

Dokonane w sprawie ustalenia faktyczne niezakwestionowane skutecznie przez skarżącą uzasadniały uwzględnienie podniesionego przez uczestnika zarzutu zasiedzenia na podstawie stosowanego w drodze analogii art. 172 w związku z art. 176 § 1 i art. 292 k.c. w świetle przyjętej i ugruntowanej wykładni tych przepisów w orzecznictwie sądowym; wobec czego wniosek A. K. o ustanowienie na podstawie art. 305¹-305⁴ k.c. służebności przesyłu obciążającej jej nieruchomość na rzecz uczestnika postępowania powinien być oddalony. Oddalając apelację wnioskodawczyni, Sąd Okręgowy nie naruszył zatem ani art. 385 k.p.c., ani - powołanego przez skarżącą w związku z art. 13 § 2 k.p.c. - art. 386 § 1 k.p.c.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną wnioskodawczynie.

jw

r.g.